

دنبال سبک‌سازی عزاداری حسینی نباشیم

حاج حیدر توکلی، شاعر و مداح اهل بیت(ع) ضمن توصیه به ذاکران اهل بیت(ع) در اجرای برنامه‌های ویژه ماه محرم، اظهار کرد: اعتقاد قلبی بنده این است که هیچ‌گاه به اصطلاح یقه ما را نمی‌گیرند و فردای قیامت به ما اعتراضی نمی‌شود که چرا برای مثال سبک جدیدی در مداحی ارائه نکردید یا شعر جدیدی در این راستا سرایش نکردید اما یقین دارم که ممکن است به تولیدات و آثاری که ارائه داده‌ایم، ایراد گرفته شود

که این چه آثاری بود که تولید کردید؟ ممکن است از ما توقع نباشد که ادبیات آیینی را به پیش ببریم اما این مسأله در توان ماست که به عقب بازنگشته و باعث لطمه زدن به دستگاه امام حسین(ع) نشویم. این شاعر اهل بیت(ع) در رابطه با ضرورت باگشت به روضه‌های قدیمی و سبک‌های اصیل تأثیرگذار در حوزه مداحی نیز تصریح کرد: متأسفانه امروز هستند مداحانی که مسیر صحیح روضه خوانی و مرثیه‌سرایی را طی نمی‌کنند.

در گفت وگویی «جام جم» با حجت‌الاسلام محمدسعید نجاتی؛ استاد حوزه و دانشگاه بررسی شد

روضه خوانی فرهنگ آسمانی روی زمین

در این گفت‌وگو به آفات سوگواری پرداخته‌ایم، ازجمله این‌که مظلومیت، ذلیل‌پنداری نیست به‌نحوی که غم و اندوه

مصیبت و مهر و شور حسینی بایستی چنان رهنمون ما شود که در دیگر ساحات زندگانی‌مان هم حسینی باشیم

علی‌مظاهری
آگروه فرهنگ و هنر
محمدسعید نجاتی، دانش‌آموخته حوزه و دانشگاه، راوی، مبلغ و ذاکر اباعبدالله..الحسین(ع) در کنار منبر و روضه‌خوانی برای سیدالشهدا، دارای بیش از ۱۰ مقاله در زمینه‌های فقه و تاریخ اسلام است. ازجمله آثار او در زمینه قیام سیدالشهدا(ع) می‌توان به مقالات و داستان‌های منتشر شده زیر اشاره کرد: «سی سال پس از پنجاه سال، نقدی بر کتاب پس از پنجاه سال استاد سیدجعفر شهیدی درباره قیام حسینی»، «سیر تطور مقتل نگاری در شیعه»، «رهیافتی به آداب و تاریخ زیارت امام حسین(ع) در قرن گذشته با تکیه بر خطرات آیه... نجفی قوچانی»، «نگاهی انتقادی به مهم‌ترین آثار مقتل‌نگاری معاصر»، «آسیب‌های میدانی زیارت اربعین»، «جشن گل سرخ داستان‌واره‌ای درباره قیام سیدالشهدا»، «حلقه عشق داستان‌واره‌ای پیشکش حضرت رقیبه و خردسالان اسیرقیام کرbla»، پیش از آغاز سخن باید تأکید کنیم مخاطبان به کتاب‌هایی که از قرن ۷ به بعد با موضوع مصائب اهل بیت و مقاتل است، چون روضه الشهداء، تذکره الشهداء، نظم الزهراء، بحرالعلوم، الدمه الساکبه، محرق القلوب، طوفان البکا، کنزالمصابی، بحرالعلوم، منتخب طریحی، ناسخ‌التواریخ مراجعه نکنند، چرا که رویکرد عمومی مقتل‌های این دوره فقط به گریه درآوردن عاطفی مخاطب بدون توجه به‌راستی مقتل است.

کار بسیار پیچیده‌ای است. پیش‌زمینه این کار همانا عرض ارادت و دل‌باختگی پاک و اصیل و درونی به صاحب‌اصلی روضه است. هر چند دل‌باختگی و ارادت مراتبی دارد اما اصل است در کنار آن، داده‌های علمی و اطلاعات و دانش است که واقعا تأثیرگذار است و مهم که باید روضه‌خوان موفق دارایش باشد و فراتر از اینها روضه‌خوان باید روان‌شناسی مخاطبان و روان‌شناسی تأثیرگذاری را به عنوان یک مهارت در خود پرورده باشد که این البته کار سختی است و از عهده هر شخصی برنمی‌آید. کسی که بتواند عواطف یک جمع را با خودش همراه کند و به سمت و سویی که می‌خواهد برود، عواطفی را در آنها تجلی دهد و سرانجام به او جی برسد که آنها به مرحله رضامندی، خشنودی و آرامش روحی برسند و احساس کنند با صاحب مجلس، ارتباط روحی برقرار کرده و به تقرب الی... ناائل شده‌اند.

۱] برای همین مصیبت خوانی «امر قدسی» است؟
واقعیت این‌است که با این نگاه به روضه‌خوانی درمی‌یابیم که فرآیند پیچیده و مهم و حساسی است. از یک روضه‌خوان خانگی تا مداح و ذاکری که هیأت‌های میلیونی را اداره می‌کند کلا کاری دقیق و ارزشمند و پیچیده است. در فرهنگ روضه‌خوانی می‌شود خود پیامبر(ص) و سیدالشهدا(ع) را نخستین مصیبت‌خوان‌ها بدانیم (براساس احادیثی که البته روایی است و جنبه تاریخی ندارد که در مصیبت خوانی حضرت آدم تا انبیای سابق و تا خاتم سخن رفته) می‌شود گفت این امر عظیم مصیبت خوانی «امر قدسی» است که از آسمان آغازشده تا به زمینیان رسیده است.

۲] همچنان که زیارت عاشورا این چنینی است؟

بله، مثلا جبرئیل امین برای انبیای الهی روضه‌خوانی کرده تا رسیده به زمان پیامبر ما و امام علی (ع) که ذکر مصیبت کرده نیز حضرت صدیقه طاهره (س) که یاد عاشورا کرده‌اند و حضرت مجتبی (ع) و خود اباعبدالله... (ع) و دیگر امامان مشخصا امام صادق (ع) که روایت داریم و از امام رضا(ع) و... اگر روایت نیست به معنای این‌است که به ما نرسیده، نه که وجود نداشته و از همه مفصل‌تر همان روایت منسوب به حضرت حجت (عج) است که زیارت ناحیه مقدسه از زیباترین و شوارنگیزترین متن‌های ذکر مصیبت است چه از لحاظ ادبی که بسیار بلیغ و والا و یگانه است و به سمت و از لحاظ محتوا که متعالی است مخصوصا با روایات و گزاره‌های دیگر سازگار است.

۳] این موارد محتوایی و بلاغی خودش چنان درخشان است که مناقشه‌سندی را در این باره پوشش می‌دهد و به چشم نمی‌آورد! به‌ویژه که شور حسینی انسان‌ساز و پرورش‌دهنده روح است؟

بله، این امر واقعا قابل استناد و مهم و کاربردی و تأثیرگذار با جایگاهی والا و بالاست و اگر واقعا شور حسینی را یکی از مولفه‌های اصلی قیام و تأثیرگذاری او بر جوامع بدانیم کسی که مسئول ایجاد این شور است همانا روضه‌خوانان و ذاکران مصیبت سیدالشهدا(ع) هستند در احادیث داریم که کسی که بگرید و بگردد یا بی‌تی شعر بگوید و دیگران را به گریه بیندازد، چقدر مورد توجه خواهد بود و ثواب‌ها دارد از حرمت آتش تا وجوب بهشت و آمرزش و مبعوث شدن در درجه اهل بیت که نشانگر توجه شارع مقدس به این قضیه است. **۴]** اگر با نگاهی ارزیابانه به هدف اصلاح و بهبود به این مناسک و آیین‌ها بپردازیم؛ چون گذر زمان آنها را گرفتار روزمره‌گی و پیرایه‌هایی فردایی می‌سازد که نتیجه‌اش به بدایع و انحرفات یا نتایجی می‌اتجامد که برخلاف خواست و قیام سیدالشهدا(ع) است.

برش

شناخت ارکان معرفتی تبری وتولی

همراهی با امام حسین(ع) به معنای تبری ودوری محب ایشان در سه مرحله است: مرحله نخست بی‌زاری و جدا کردن و صف خویش از دشمنان تاریخی اهل بیت (ع) است که در زمان آنها زیسته‌اند، همچنین از صف آنان که امروز نیز پیروان همان خط دشمنی‌اند. در مرحله دوم، تبری و بی‌زاری ورها شدن از اخلاق و صفات و اعمال دشمنان اهل بیت (ع)

زمانی که روی خود کار نکرده و از محضر اساتید صاحب نفس در این حیطه بهره‌گیری نمی‌کنیم، حتما در وادی قدم می‌گذاریم که تأثیرگذار نخواهد بود. وی بیان کرد: مداحان نباید به جایی برسند که سبایکی کنند و فقط به دنبال مدل‌های مختلف برای ارائه خود باشند. محرم بار عام امام حسین(ع) است و افراد با ادیان و مذاهب مختلف در مراسم محرم شرکت می‌کنند.

این از نکات مهمی است که باید توجه داشت چرا مثلا دست ما از منبع تهی است یا نسبت به اصل کار، منابع کمی داریم یا این که قیام سیدالشهدا(ع) از حوادث تاریخی مهمی است که حجم منابع موجود به نسبت دیگر حوادث، خیلی بیشتر است اما باز هم نسبت به جزئیات همچنان دست‌مان پر نیست و یکی از دلایل اصلی که شما هم گفتید در طول تاریخ، قیام سیدالشهدا(ع) واقعا نقطه مقابل حکومت‌های جائز و مستغمر بوده در حقیقت رمز خروج بر علیه‌شان همین قیام بود و به همین دلیل دچار سانسور و مخالفت و پنهان‌کاری‌ها بوده است.

۵] گذشته از مدارک تاریخی درباره قیام هرچند انعکاس خوبی داده شده اما انعکاس کاملی به فرموده‌تان از جهات جزئیات نیست؛ برگردیم به همان بحث مقتل.

باید توجه داشت که مقتل خوانی رایج و ذکر مصیبت را که از ارزیابی کرده و بسنجیم ۸۰ درصد زیان حال و ۲۰ درصد با استناد به منابع معتبر است. این زیان حال قضیه بسیار مهمی است که بیان ساحت و زمینه مرتبط با رخدادهاست. فضا‌سازی قضیه است. کسانی که مقید به متن و گزارش تاریخی بودند براساس همان متن متقن باید کاری می‌کردند که مخاطب به شور بیاید و احساساتش شعله‌ور شده و با همدلی به گریه بیفتد. این نقید صرف به متن تاریخی باعث می‌شد

که احساس مکررشدن و تکراری بودن مجلس به مخاطبان دست دهد. در کنارش بحث رقابت و اثرگذاری ذاکران هم در این باره خودش جایگاه خاصی داشته، یا ارزیابی یک ذاکر در دوران مختلف از مجالس مختلف مصیبت و نوع ارائه مطلب و سبک اجرایش را نمی‌شود در نظر گرفت. ضمن این‌که در یک شهر مثلا چند مجلس در یک مناسبت برگزار می‌شده و تأثیر ذاکران بر مخاطبان و به شور درآوردن‌شان

است و محبان باید در دل و اندرون خویش دوستدار محبان اهل بیت باشند. دوست و محب اهل بیت باید بدانند که اهل بیت (ع) هر شرارت و بدی و اعمال ناپسند و صفات رذیله را عنصری از عناصر دشمنی و ویژگی دشمنان اهل بیت (ع) تفسیر کرده‌اند و برای نزدیک شدن به ایشان تبری و فاصله گرفتن از این صفات و پاک شدن از این اعمال لازم و ضروری است چرا که اهل بیت (ع) کسانی را که مبتلا به این صفات هستند به‌عنوان متمسک‌ان به فروع دشمنی اهل بیت (ع) تعریف کرده‌اند. مرحله سوم قرب به اهل بیت (ع) و تولی آنان همانا تبری از دشمنان‌شان در افاق ادبیات زیارت است، یعنی از منظر ادبیاتی که در زیارت آمده، بایستی محب اهل بیت خود را در دوستی با دوستان اهل بیت (ع) در طول تاریخ و دشمنی با دشمنانشان هم‌اقت می‌کند به آنگونه که در زیارت‌نامه‌ها آمده است.

شب چهارم؛

طوفان زینب(س)

در آستانه شب چهارمین روز از دهه محرم قرار داریم؛ شبی که اختصاص به دو طوفان حضرت زینب(س) دارد که با یک کوچک‌شان جانفشانی در راه امام حسین(ع) کردند. همچنین این شب را نیز به‌نام حجاز) آزادمرد کرbla اختصاص دادند. بر همین اساس مجموعه‌ای از روضه و ذکر مصیبت بر طوفان بانوی بزرگ کرbla و توبه‌گار سربلند عاشورا را با نوای محمدرضا طاهری، حسین حدادیان، امیر کرمانشاهی، حسین طاهری، امین مقدم و محمدرضا نوشمور گردآوری کرده‌ایم که می‌توانید بشنوید.

کلیک کنید تا با شنیدن

خیمه

TENT

سه‌شنبه ۱۹ تیر ۱۴۰۳ ■ شماره ۶۸۰۸

۱] با وجود قداست عزاداری و گریستن راستین و ناب بر مصائب سیدالشهدا(ع) و ثواب عظیم و آثار مادی و معنوی فراوانی که این ارتباط با حماسه حسینی ایجاد می‌کند باید به آفت‌ها و آسیب‌هایی که ممکن است پدید آید نیز توجه داشت. آسیب‌هایی که گاه به خاطر نگاه تک‌بعدی به مکتب سیدالشهدا(ع) پدید می‌آید و گاه از سر تمرکز بر گریاندن و شورآفریدن در مجلس عزاداری، دقت در روایات مقاتل و تفاوت نگذاشتن میان زبان حال و متن تاریخی اشتباهاتی نیز رخ می‌دهد. به‌عنوان مقدمه مناسب است که به اهمیت، تعریف و بازشناسی خود مقتل‌ها بپردازیم.

تصور می‌شود مقتل فقط درباره شهادت یا داستان قتل است و متن‌هایی داریم که اختصاصا به همین نام شناخته می‌شود؛ مانند ابی‌مخنف، مقتل علی بن ابیطالب حتی مقتل زبیر و عثمان بن عفان داریم و اختصاص به کرbla و سیدالشهدا(ع) ندارد. درباره عاشورا هم این معنا گسترش پیدا کرده و شامل کتاب‌هایی شده که فراتر از قتل است؛ مانند زمینه‌های قیام یا انتقام از دشمنان یا برخی موارد. بخشی از کتابی است که بعدها جداشده و به عنوان مقتل مستقل در نظر گرفته شده مثل مقتل شیخ صدوق یا شیخ مفید که باره‌ای از کتاب ارشاد مفید است. نیز بلاذری و طبری چنین‌است حتی بدایه و نهایه این کثیر. پس اگر بخواهیم به بررسی و تحلیل ذکر مصیبت سیدالشهدا(ع) بپردازیم، آن هم با نگاه نفاذانه که برخلاف برخی که نقد را فقط به نشان دادن نکات سلبی و منفی تفسیر می‌کنند، معنای درست نقد همانا ارزیابی است یعنی ذکر خوبی‌ها

و برجستگی‌ها با نقطه ضعف‌ها. یکی از جنبه‌های دراماتیک یا هنرمندانه خطاب به که تنوع زیادی هم دارد، روضه خوانی است که از ویژگی‌های شیعه است و در دیگر جامعه‌ها نیست. چه خطبای عرب چه فارس زبان‌ها. امتیاز جامعه شیعه این است که هنر و فن را به کمال رسانده البته فرایند روضه‌خوانی

یاد

برپایی «تکیه کتاب» به یاد شهید جمهور

نشست «تکیه کتاب» به یاد شهید جمهور چهارشنبه این هفته ۲۰ تیر توسط خانه کتاب و ادبیات ایران در تالار وحدت برگزار می‌شود. این مراسم همراه با روضه‌های صاحب فرهنگ، هنر و رسانه در تالار اهل بیت(ع) و همراه با رونمایی از مجموعه آثاری مرتبط با شهدای پرواز اردیبهشت است. نشست «تکیه کتاب» با سخنرانی حجت‌الاسلام حامد کاشانی و نوای ذاکران اهل بیت علی‌انسانی و مرتضی طاهری همراه است. این برنامه چهارشنبه ۲۰ تیر از ساعت ۱۰ صبح توسط خانه کتاب و ادبیات ایران در تالار وحدت برگزار می‌شود.

سلسله‌نشست‌های تکیه کتاب با محوریت نهضت حسینی در خانه کتاب و ادبیات ایران برگزار می‌شود و در سال‌های اخیر در سلسله برنامه‌هایی نگاهی دارد به آثار مکتوب از نهضت عاشورا و فرهنگ حسینی و موضوعات همچون قیام امام حسین(ع) تا پیاده‌روی اربعین. این نشست‌ها با بررسی آثار مکتوب تلاش می‌کند جلوه دیگری از اسناد تاریخی و آثار مهم در نهضت عاشورایی را به جامعه مخصوصا جوانان معرفی‌کند.

پیشخوان

«نامیرا»؛ کتابی

برای درک بهتر عاشورا

برای درک بهتر عاشورا نیاز است که شرایط تاریخی و اجتماعی محل وقوع واقعه، یعنی کوفه مورد تحلیل قرار بگیرد. کتاب «نامیرا» این مسئولیت را دارد که مخاطب را با خود به کوفه برده و تصویری از شرایط اجتماعی و تاریخی مردمش ارائه کند. کتاب نامیرا نوشته صادق کریمیار واقعه عاشورا را از دل موقعیت اجتماعی و تاریخی آن توضیح داده است. استدلال‌های متفاوت ومواضع مختلفی که شخصیت‌های این داستان بلند ارائه می‌کنند. ذهن مخاطب را به چالش می‌کشد و پرسشی را در ذهن او تقویت می‌کند: «اگر من در آن زمان زندگی می‌کردم، چه موضعی داشتم؟» صادق کریمیار تلاشی کرده که پیچیدگی موقعیت را برای مخاطب روایت کند تا مخاطبی که پس از ۱۰۰۰ سال با ماجرا مواجه می‌شود، چون یک قهرمان به ذم مردم کوفه نپردازد و خودش را نیز بسنجد و درگیر موقعیت زمانی کند. نامیرا علاوه بر این‌که مخاطب را به دل داستان می‌کشاند، به او تمرین ولایت‌پذیری نیز می‌دهد. هرچند که باید گفت در این بخش خوانش دقیقی از مفهوم ولایت و ولایت‌پذیری نداشته است و درگیر خوانش‌های امروزی از این مفهوم شده است. این کتاب که در هفت فصل و ۳۴۶ صفحه ارائه شده است.

سوگواره

